

Notiser

DEN GENERÖSA KAPITALISMEN

I Dagens Industri (18/11 2014) skriver Investors vd Börje Ekholm bland annat: ”Vinst är en förutsättning, men kan inte vara det övergripande målet för ett framgångsrikt företag.” Det verkar som om han menar att det övergripande målet är ”att tillfredsställa människors och samhällets behov av varor och tjänster”. Och kanske också att ”generera arbetstillfällena, bidra till den frihet som egen försörjning innebär för medarbetarna, skapa välbefinnande och därmed också skatteintäkter till det samhälle företagen är en bärande del av”. Målet är alltså rent altruistiskt, vilket kanske kan förvåna sofliga. Dessutom är en sådan målsättning troligen olaglig. I aktiebolagslagen 3 kap. 3 § sägs det nämligen att ”om bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, skall detta anges i bolagsordningen”. Man kan undra om Investor i sin bolagsordning har angivit några altruistiska eller samhällsnyttiga målsättningar.

ONDA OCH GODA

I förlagsreklamen för Torbjörn Tännsjö's bok *Fatta!* står det bland annat: ”Tron på att det finns genuint goda eller dåliga människor är grundad – en skrämmande tanke, men viktig om vi vill skapa ett gott samhälle, snarare än goda människor.” Ordet ”genuint” är lite lurigt här, men tanken är väl att det varken finns goda eller dåliga människor. Är den tanken skrämmande? Tanken att exempelvis Nelson Mandela inte är bättre än Hitler. Eller att fascisterna inte är sämre än humanister och demokrater. Eller är det tanken att sådana tankar är grundade som är skrämmande? Och är de verkligen grundade?

NYA BÖCKER (SOM SKICKATS TILL REDAKTIONEN)

G. A. (”Jerry”) Cohen, 1941–2009, politisk filosof i Oxford och en av de främsta företrädarna för den s.k. analytiska marxismen, har skrivit

boken *Varför inte socialism?* som nu utkommit på Daidalos förlag, 2013.

En välkommen bok för den som drar sig för att läsa väldigt tjocka böcker är *Thomas Pikettys Kapitalet i det tjugoförsta århundradet* av ekonomen Jesper Roine, Volante 2014. Den innehåller bara lite över hundra sidor – att jämföra med Pickettys original på 970 sidor.

Birger Winsa har utgivit en tjock bok med titeln *Språket: Från paradiset till riksdagen*, Meänkielen förlaaki, 2014.

NÅGRA KÄNDA FILOSOFER SOM DÖTT 1914

Israel Scheffler, Brian Loar, Robert A. Dahl, Joyce Mitchell Cook, Judith Baker, Anthony Brueckner, James Higginbotham, Rudolf Haller, Stanley Rosen, Fred Sommers, Patrick Suppes, David Armstrong och A. Phillips Griffiths.

TANKEGYMNASTIK

Det sägs ofta att man måste kunna hålla två tankar i huvudet samtidigt. Men frågan är om detta över huvud taget är möjligt. Man kan ju försöka. Kan man t.ex. tänka både att $1 + 1 = 2$ och att Stockholm är Sveriges huvudstad *på precis samma gång*? Författaren till dessa rader har försökt, flera gånger, utan att komma till något alldeles övertygande resultat. Det *känns* som om de två tankarna kommer efter varandra, ibland visserligen väldigt snabbt, men inte så snabbt att de blir helt simultana. Men det är svårt att avgöra. Bland annat därför att de också trängs med en tredje tanke: ”är det två tankarna alldeles samtidigt?” Men denna tredje tanke verkar inte heller inträffa exakt samtidigt med de två andra. Kanske är det så att en tanke är precis allt det som vid en viss tidpunkt ryms i ett huvud. Eller i det medvetande som vid tidpunkten i fråga ryms i den hjärna som ryms i huvudet. Och i så fall går det ju inte att hålla två tankar i huvudet samtidigt.

DEDUKTIV LOGIK

Enligt Gilbert Harman och Sanjeev R. Kulkarni i uppsatsen ”The Problem of Induction” är följande en deduktivt giltig slutledning:

All people are mortal.
I am a person.
So, I am mortal.

Man kan undra vad Gud skulle säga om det!

ANDERSSON OM POPPER

Författaren och DN-skribenten Lena Andersson hävdar i en stor artikel att det finns en "postmodern spricka" hos Karl Popper; att han "framstår som en tidig postmodernist" (DN 2/1 2015). En sådan tes kan antagligen reta gallfeber på många Popperbeundrare, men Andersson tycks snarare se det postmoderna hos Popper som en förtjänst.

Är Popper verkligen postmodern? Andersson anser att han "avvisar allt tal om att världen är på ett visst sätt" – vilket onekligen låter postmodernt. Men hon säger också att han tror "på objektiv kunskap och en objektiv verklighet", vilket – tillägger hon – "är en smula motsägelsefullt". Andersson anser att postmodernisterna är mer konsekventa än Popper: "i motsats till Popper tar de konsekvenserna av sina förhållningssätt, avvisar objektiv kunskap och anammar sanningsrelativismen och det subjektiva vetandet där ingen utsaga är giltigare än någon annan."

Det här skulle ju Popper inte ha gillat, men Andersson menar att eftersom han "driver en absolutistisk antiessentialism", så hamnar han "i famnen på den förnuftsfiendliga relativism och nihilism som är honom främmande".

Här vill den vanlige DN-läsaren nog gärna veta vad en "absolutistisk antiessentialism" är för något. Det framgår inte särskilt tydligt i artikeln, men termen "essentialism" brukar vanligen beteckna uppfattningen att varje (typ av) objekt har någon nödvändig egenskap, någon egenskap som objektet måste ha. Antiessentialism skulle då förneka detta och absolutistisk antiessentialism skulle väl förneka det på ett särskilt bestämt eller absolut sätt. Själv säger Andersson att antiessentialism "ytterst är upplösning av alla kategorier".

Att skilja mellan nödvändiga och tillfälliga egenskaper hos ett objekt kan verka rätt rimligt. En cirkel måste t.ex. vara rund, men den måste inte vara stor, kan man tycka. Men om en viss cirkel faktiskt är stor, så måste den väl vara stor – för om den inte vore stor, så skulle det inte vara just denna cirkel. Lena Andersson har egenskapen att vara författare, men det är förmodligen inte en nödvändig egenskap hos henne, hon kunde nog ha haft något annat yrke. Kunde hon också ha haft ett annat kön? Kunde hon ha varit man? Förmodligen. Kunde hon ha varit en katt? Eller en cykel? Förmodligen inte. Så egenskapen att inte vara en cykel är kanske en nödvändig egenskap hos Andersson. Detsamma gäller kanske egenskapen att vara född på 1900-talet. En person som t.ex. föddes på 1700-talet kunde inte ha varit identisk med Andersson, ty vederbörande hade haft helt andra föräldrar.

Men även om man förkastar essentialismen – dvs. tanken att objekt (och/eller typer av objekt) har nödvändiga egenskaper – så kan man knappast vara tvungen att anamma sanningsrelativismen och tanken

att ”ingen utsaga är giltigare än någon annan”. Även om Lena Andersson kunde ha varit en cykel (vilket jag för min del inte vill påstå), så kan man väl ändå inte dra slutsatsen att utsagorna ”Hon är en cykel” och ”Hon är en författare” är lika giltiga eller lika sanna. Så Popper behöver inte vrida sig i sin grav, utan kan dra en postum suck av lättnad.

MÄNSKLIGHETENS FRAMTID

Matematikprofessorn och statistikexperten Olle Häggström meddelar på sin blogg att vår tillvaro inte är särskilt trygg. Han skriver bland annat: ”Mänskligheten står inför enorma möjligheter, men också enorma risker. En informell enkätstudie bland futurologer specialiserade på globala risker gav 2008 ett medianvärde på 19 % för uppskattad sannolikhet att mänskligheten går under senast 2100 – en siffra som givetvis bör tas med en nypa salt, men som ändå ger en fingervisning om situationens allvar. Uppdelat på olika slags risker visar det sig att naturliga faror, som t.ex. asteroidnedslag, är försumbara i ett hundraårsperspektiv, och att de verkligt stora farorna kommer från oss själva och de teknologier vi utvecklar.”

MATEMATIKENS NYTTA

Var det möjligt så att det var en enda person, nämligen matematikern Alan Turing, som avgjorde andra världskriget till de allierades fördel? Han var ju avgörande för att knäcka den tyska kommunikationskoden *Enigma*, vilket inte bara gjorde stor skillnad för de allierade konvojernas möjligheter att undgå torpederingar från tyska ubåtar, utan också hjälpte Sovjetunionen att slå tillbaka de tyska angreppen – eftersom ryssarna fick tillgång till de tyska planer som kommunicerades med *Enigma*. Att Turing var avgörande är ju förenligt med att hans arbete byggde vidare på tidigare insatser, bl.a. av de polska matematikerna Marian Rejewski, Jerzy Różycki och Henryk Zygalski.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Gustav Alexandrie* studerar praktisk filosofi vid Stockholms universitet, *Per Bauhn* är professor i praktisk filosofi vid Linnéuniversitetet, *Lars Bergström* är professor emeritus i praktisk filosofi, *Peter Gärdenfors* är professor i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet, *Ingvar Johansson* är professor emeritus i teoretisk filosofi och *Simon Skau* forskar vid institutionen för neurologi och fysiologi vid Göteborgs universitet.